

O'Sullivan D., Dooley L. *Applying Innovation*, Sage Publication, Inc. – Los Angeles, 2009, ISBN 978-1-4129-5455-6. 6. Tidd J., Bessant. J., Pavitt K. *Managing Innovation. Integrating Technological, Market and Organizational Change*. John Wiley & Sons Ltd.. – Chichester, 2005, ISBN 0-470-09326-9. 7. Chesbrough H. *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*, Harvard Business School Press. – Boston, Massachusetts, 2003, ISBN 1-4221-0283-1. 8. Kotler Ph., Trias de Bes F., *Marketing lateralny, tłum. A. Ehrlich, PWE.* – Warszawa, 2004, ISBN 830208-1537-1. 9. Verhoef P., Leeflang P., 2009, *Understanding the Marketing Department's Influence Within the Firm*, *Journal of Marketing.* – Vol. 73. 10. Rabij M., *Jak ugryźć jabłko.* – *Newsweek*, 14.02.2101.

УДК 330.322

Н.В. Шем'якіна, А.А. Пономаренко

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк

ЛІЗИНГОВЕ ІНВЕСТИВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

© Шем'якіна Н.В., Пономаренко А.А., 2010

Розглянуто роль лізингу в стимулюванні інноваційних процесів. Визначено його особливості та переваги використання; обґрунтовано важливість розвитку лізингу як методу забезпечення відтворення основних засобів. Запропоновано напрями підвищення ефективності лізингового інвестування.

Ключові слова: лізинг, інвестиції, інноваційна діяльність, конкуренція, потенціал, виробничі потужності, ринок.

The role of leasing in stimulation of innovative processes is examined. Its special features and advantages of the usage are defined; the importance of development of leasing as method to supply recreation of the fixed capital is grounded. The directions to increase efficiency of the leasing investing are offered.

Keywords: leasing, investments, innovative activity, competition, potential, production capacities, market.

Постановка проблеми

Формування власної ніші для України в світовому просторі залежить від створення конкурентоспроможної інноваційно-орієнтованої національної господарської системи, що в контексті інтеграційних процесів є стратегічним напрямом. Основою вирішення цієї проблеми є забезпечення інвестиціями відтворювальних процесів у промисловості України. В умовах обмеженості ресурсів існуючого механізму фінансування, необхідним стає його розвиток на засадах формування та активного впровадження в господарську систему нових методів активізації інвестиційних процесів, які сприятимуть структурним трансформаціям та створенню конкурентоспроможного потенціалу на мікро- та макrorівні. Процес впровадження інновацій розглядається в сучасній економічній літературі як складова частина процесу інвестування [7]. Ефективність цього процесу зумовлена наявним механізмом відтворення капіталу та його можливостями як джерела фінансування інвестиційного розвитку. Використання лізингу є якісно новим підходом до проблеми інвестування промисловості. Для того, щоб лізинг можна було розглядати як джерело інвестиційних ресурсів для підприємств, необхідне збільшення його частки в інвестиціях в основний капітал. Для цього потрібно розробити комплекс заходів щодо стимулювання розвитку лізингових відносин, а також реалізації можливостей лізингу в області науки та інновацій, що дасть змогу застосовувати лізинг як інструмент фінансування інвестицій в розширене відтворення та засіб сприяння технічному прогресу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сьогодні в економічній літературі висвітлюється широкий спектр проблем, що визначають формування і розвиток лізингу, його позитивні і негативні сторони. Дослідженню загальних теоретичних та методологічних положень, визначенню його суті і місця, а також питанням нормативно-законодавчого забезпечення присвячені роботи багатьох учених, серед яких В.І. Андрійчук, С.І. Брус, О.Д. Василик, В.В. Іванішин, Я.В. Онішук [1–3] і ін. Лізингові відносини як одна з форм залучення інвестицій розглядаються в працях таких авторів, як Н.М. Внукова, С.В. Дідур, В.І. Ляшенко, А.В. Подік, Л.І. Прилуцький, В.Л. Осецький, В.І. Рошило та ін. Окремі методи обґрунтування лізингових платежів

розглядають З.М. Кузьміна, Р.Я. Москалик [5, 6], механізм використання основних схем лізингу і оцінку ризиків в лізинговій діяльності – В.В. Вітлінській, Е.Б. Долинська [4].

Постановка цілей

Україні сьогодні необхідно здійснити поступовий перехід до інноваційного типу розвитку. Такі процеси безпосередньо пов'язані із створенням технічної бази, здатної виробляти продукцію, яка відповідає новим вимогам якості. Структурні перетворення та формування конкурентного потенціалу залежать від забезпечення економіки інвестиціями.

Мета роботи – показати необхідність розвитку лізингових відносин в сучасних умовах та обґрунтувати використання лізингу як інструмента інвестування національної господарської системи з метою поліпшення стану промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу

Проблематика впровадження інновацій сьогодні є надзвичайно актуальною для України, і як пріоритетний напрям визначає стратегією розвитку нашої держави в умовах глобалізації. Трансформаційні процеси в економіці України супроводжуються скороченням обсягів капітальних інвестицій за прогресуючого зростання фізичного та морального зношування основних засобів. З початку 90-х років ХХ ст. відтворення засобів виробництва в Україні здійснюється у скорочених масштабах. Значне падіння інвестиційної активності стало однією з основних причин недостатнього темпу економічного зростання в державі в умовах ринкової економіки [8]. Недостатність інвестицій істотно впливає на стан основних фондів, технічний та технологічний рівень виробництва, екологічну безпеку. Внаслідок цього відбувається зниження конкурентоспроможності продукції на світовому та внутрішньому товарних ринках, що, своєю чергою, впливає на розвиток усієї національної господарської системи. Активність промислових підприємств з впровадження інновацій стримується відсутністю власних коштів, які сьогодні є фактично основним джерелом фінансування. Досвід розвинених країн світу переконує, що для підтримки оптимального рівня технологічного оновлення, необхідно щорічно витратити кошти в розмірі 5,5–6,5 % від обігу будь-якої галузі [9]. Крім того, використання лише внутрішніх джерел, навіть в умовах стабільності економіки, знижує ефективність власних ресурсів підприємств.

Недостатність обігових коштів для фінансування інноваційної діяльності як на рівні держави, так і на рівні підприємства, також є однією з проблем економіки. Інституціональні перетворення в національній економіці сприяли стрімкому розвитку фінансового сектору, але незважаючи на позитивні тенденції, не було створено ефективного фінансового механізму забезпечення коштами галузей реального сектору на засадах довгострокового інвестування.

Тому особливого значення набуває процес оновлення основних засобів за рахунок можливості використання принципово нових методів фінансування інвестицій, одним з яких є лізинг. Вагомою характеристикою цього інструмента є можливість спрямування фінансових ресурсів безпосередньо на модернізацію основного капіталу. Також як основна перевага цього методу фінансування розвитку виробництва визначається те, що для досягнення максимальних результатів для підприємства важливим є не право власності на засоби виробництва, а право їхнього використання у своїй діяльності. Підприємство має змогу придбати необхідне устаткування на умовах поступової сплати коштів, зароблених на його експлуатації.

Перехід економіки України до ринкових умов функціонування супроводжується зростаючим науково-технічним і технологічним відставанням від індустріально розвинених країн. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, що відбувається на Світовому ринку, має свій особливий вплив на сутність усіх економічних процесів. Це виявляється в якісних трансформаціях економічних систем та структурних перетвореннях, в основі яких лежить зміна технологічних укладів. Світовий досвід доводить, що зародження будь-якого технологічного укладу відбувається на хвилі радикальних інновацій, які, втілюючи якісно новий рівень розвитку науки і техніки, удосконалюють технологічну основу суспільства [10]. Кожен технологічний уклад характеризується притаманним лише йому технологічним способом виробництва. Зміна тенденцій економічного розвитку, посилення інтеграційних процесів у науці, техніці, інтенсифікація виробництва потребують наявності відповідного матеріально-технічного забезпечення. Застарілість технічного парку, низький рівень виробничої бази більшості промислових підприємств в Україні робить проблематичним розгортання інноваційної діяльності, тому для національної економіки важливе значення має виведення з експлуатації фізично та морально зношених засобів праці, чому сприятиме створення ефективного механізму достатнього забезпечення попиту на капітал з використанням нових методів фінансування. Сьогодні в Україні незначна кількість підприємств здійснює інвестиційно-інноваційну діяльність: 2002 р. (14,6 %), 2003 р. (12,7 %), 2004 р. (10,1 %), 2006 р. (11,2 %), 2007 р. (11,2 %), 2008 р. (13 %), тоді як у розвинених країнах цей показник має рівень 60–80 % [11].

Підприємство є основним елементом господарської системи, що використовує в своїй діяльності власні виробничі потужності, які є складовою його потенціалу. У науковій літературі потенціал розглядається як

головний критерій доцільності існування будь-якого підприємства [12]. Від стану потенціалу залежить готовність до стабільної виробничої діяльності та впровадження інновацій. У ринковій економіці інновації є фактором забезпечення конкурентоспроможності, яка зумовлює потребу в постійному оновленні продукції та технології її виготовлення і змушує вводити наукові розробки в систему діяльності підприємств, орієнтуючи їх на прискорення інноваційних процесів. У роботах Й. Шумпетера підприємництво вперше було пов'язане з розвитком технології, нововведеннями та економічним зростанням. Саме таке розуміння дало змогу розглядати підприємство як базовий елемент в реалізації досягнень НТП, створенні інновацій.

Перетворення у сфері виробництва і обігу, зміна економічних умов господарювання викликає необхідність упровадження нетрадиційних для нашої економіки методів оновлення виробничої бази. Для прискореного розвитку національного господарства необхідно активізувати інвестиційно-інноваційну діяльність на основі формування адекватного вимогам часу фінансового механізму.

Незважаючи на те, що у вітчизняній економічній літературі існують різні підходи до визначення фінансового механізму [13; 14], сьогодні у поглядах науковців на фінансовий механізм інноваційного розвитку економіки не спостерігається значних розбіжностей. На думку вчених, його формують дві складові – фінансове (чи фінансово-кредитне) забезпечення та регулювання. Водночас складовими фінансового механізму є також нормативно-правове та інформаційне забезпечення, через які відбувається реалізація дії фінансового механізму [15]. Отже, впровадження інновацій здійснюється за допомогою використання фінансових інструментів, які є складовою фінансового механізму та забезпечують його дієвість, а його регулювання – створення відповідної законодавчої бази та використання системи регуляторів.

Для здійснення трансформаційних процесів в національній економіці на інноваційній основі необхідне поширення джерел забезпечення впровадження досягнень науково-технічного прогресу у технічне переоснащення або реконструкцію діючих підприємств, створення нових підприємств на основі прогресивних технологій. Великий негативний вплив на відтворювальні процеси в Україні чинить незадовільний стан матеріально-технічної бази виробництва. Вирішення цієї проблеми потребує значних обсягів ресурсів, мобілізації яких сприятиме можливість використання різних джерел фінансування. Конкуренція на внутрішніх і зовнішніх ринках зумовлює усе більшу актуальність поліпшення не тільки технічних характеристик устаткування, але й умов, за яких воно буде придбане для подальшої експлуатації, а також переваг того чи іншого методу фінансування цього процесу. Спроможність виконання таких завдань за допомогою лізингу визначає його як перспективний напрям господарсько-економічної діяльності.

З удосконаленням у світі економічних систем та фінансових операцій лізинг розглядається як ефективний метод фінансування, особливий вид інвестиційної діяльності. Інвестування основних засобів на засадах лізингу дає можливість реалізувати свої інтереси усім учасникам лізингової угоди – постачальникам або продавцям активів, банкам чи іншим фінансовим інститутам, які надають ресурси для закупівлі предмета лізингу, страховим компаніям, а також безпосереднім споживачам лізингової послуги. Для постачальника устаткування лізинг є ефективною формою збуту своєї продукції; для лізингоотримувача – це капіталоозаощаджувальна форма фінансування інвестицій; для лізингової компанії – вид підприємницької діяльності. Сьогодні лізинг – це проста та ефективна фінансова схема, яка поєднує інтереси власників фінансового капіталу та виробників, успішна форма взаємодії банківських структур з реальним сектором економіки [3].

В економічній літературі та законодавчих документах лізинг має неоднозначні визначення, які пов'язують його з різними видами фінансово-господарської діяльності. Поширення лізингу на вітчизняному ринку цілком залежить від того, наскільки ефективним буде використання лізингових операцій, що залежить від впливу великої кількості об'єктивних та суб'єктивних чинників, наявність яких зумовлена багатогранністю лізингу як економічної категорії [15]. Своєю чергою, складний взаємозв'язок чинників, які формують організаційно-економічний механізм лізингових відносин, ускладнює визначення економічної вигідності цього виду фінансово-економічної діяльності, що впливає на його ефективне використання на практиці. Для того, щоб створити діючий механізм лізингу необхідно виявити специфічні особливості лізингу та встановити переваги, які відрізняють його від ідентичних видів діяльності, ознаки яких притаманні цій економічній категорії. Оцінити реальну ефективність лізингу можливо тільки з усвідомленням сутності та дії економічного механізму лізингових операцій. На такій основі повинно ґрунтуватися забезпечення нових організаційних та економічних можливостей для учасників лізингового договору.

Недостатня визначеність взаємозв'язку чинників занижує переваги лізингового механізму та стримує розвиток лізингу в Україні. Наприклад, як один з негативних факторів виступає утрудненість залучення довгострокових і дешевих позикових кредитів для фінансування цього виду діяльності. Більшість лізингових компаній змушена брати кредити на короткі терміни під високі відсотки, що призводить до подорожчання лізингової операції і зниження конкурентоспроможності лізингових компаній. Своєрідними негативними моментами лізингових операцій є велика порівняно з традиційною угодою купівлі устаткування кількість учасників лізингової угоди, що може призвести до подорожчання для лізингоодержувача придбаной у лізинг

техніки; доволі складною є організація і підготовка до укладання лізингової угоди, наслідком чого є збільшення адміністративних витрат на складання цієї угоди; вища ціна лізингової угоди порівняно з кредитною, оскільки у вартість лізингу закладаються амортизаційні відрахування.

Такі процеси зумовлюються новизною лізингу в господарської діяльності країни, несформованим ринком та нерозвиненою інфраструктурою, хоча в Україні протезується наявність певних її елементів, тому лізинг поки що використовується в незначних масштабах. Частка лізингового фінансування в загальному обсязі капітальних інвестицій в Україні у 2006 р. становила 2,8 %, у 2007 р. цей показник дорівнював 8,5 %, а в 2008 р. знизився до 3,8 % [16]. Потенційний попит на лізингові послуги в Україні оцінюється фахівцями Світового банку від 12 до 50 млрд. дол. США, за щорічних обсягів лізингових послуг в 300 млн. дол. Ці розрахункові цифри враховують теперішній знос основних засобів і потребу їх заміни в різних галузях економіки та свідчать про значну місткість ринку лізингових послуг, що зумовлює привабливість та перспективність цього виду діяльності.

У ринковій економіці розвиток підприємницької діяльності, зокрема і лізингу, визначається інвестиційним кліматом країни, на який впливає використання різних видів пільг (податкові кредити, відтермінування оподаткування та інші державні преференції). Це пояснюється тим, що держава, регулюючи податкові ставки, норми амортизації, управляючи різними видами пільг, розширює чи звужує інвестиційні надходження у ті чи інші галузі виробництва. На загальнодержавному рівні стимулювання лізингових операцій – це стимулювання капітальних вкладень в основні засоби.

З метою досягнення результативності лізингової діяльності та розвитку в Україні стабільного, розвиненого ринку лізингових послуг, насамперед потрібно вирішити проблеми, які існують, на державному рівні:

- удосконалення законодавчої бази шляхом усунення неточностей та суперечностей в нормативних актах, що регулюють лізингову діяльність (цивільне, господарське, податкове законодавство);
- усунення існуючих розбіжностей у визначенні поняття “лізинг”;
- удосконалення податкової та кредитно-фінансової політики в частині підтримки лізингу;
- розширення можливостей використання суб'єктами господарювання лізингу для оновлення основних фондів шляхом удосконалення механізму здійснення операцій лізингу;
- розвиток інфраструктури з метою створення конкурентного середовища, наслідком чого стане можливість зниження вартості лізингових послуг;
- захист прав усіх учасників лізингової угоди тощо.

Висновки

В сучасних умовах функціонування господарської системи на інноваційній основі є одним із провідних напрямів розвитку будь-якої країни світу. Інновації в будь-якому секторі економіки потребують створення матеріальної бази та інвестиційного забезпечення. Модернізація на основі технологічного інноваційного оновлення стимулює інвестиції. Сучасний стан економіки характеризується низкою проблем у промисловому секторі України, пов'язаних з недосконалістю структури, високою ресурсозатратністю виробництва та технологічним укладом, який не відповідає вимогам розвитку світової системи господарства. Тому впровадження лізингу як напряму інвестування потрібно розглядати як інструмент, що дає змогу вирішити існуючі проблеми у промисловому комплексі, а також перспективне джерело забезпечення інноваційного розвитку.

Перспективи подальших досліджень

Трансформаційні процеси в економіці неможливі без активізації інвестиційних процесів. Невирішеність проблеми створення в Україні сучасної матеріальної бази, поліпшення техніко-економічних характеристик виробничих фондів, що супроводжується обмеженістю коштів на модернізацію, потребує впровадження в структуру існуючого фінансового забезпечення нових методів та створення умов для розширення кола підприємств, які матимуть доступ до цих ресурсів. Тому доцільним є подальше дослідження використання можливостей лізингу в інноваційному інвестуванні. Відсутність розвиненого ринку лізингових послуг, суперечливість у визначенні економічної сутності лізингу та суперечності законодавчої бази зумовлюють подальшу розробку теоретичних та практичних питань, що сприятиме підвищенню ефективності впровадження лізингу.

1. Андрійчук В.Г. *Методологічні і методичні засади обґрунтування параметрів угоди фінансового лізингу в аграрному секторі* / В.Г. Андрійчук, О. Радіоненко // *Економіка України*. – 2002. – №10. – С. 56–64.
2. Брус С.І. *Розвиток ринку лізингових послуг в Україні* / С.І. Брус // *Фінанси України*. – 2008. – №11. – С. 75–85.
3. Онищук Я.В. *Розвиток лізингу в Україні* / Я.В. Онищук // *Фінанси України*. – 2005. – №7. – С. 106–113.
4. Вітлінський В.В. *Моделі оцінки ризику неплатежу операцій фінансового лізингу* / В.В. Вітлінський, Є.Б. Долинська // *Фінанси України*. – 2005. – №6. – С. 62–68.
5. Кұзьміна З.М. *Сутність і структура лізингових платежів* / З.М. Кұзьміна // *Економіка та підприємництво. Держава та регіони*. – 2006. – №2. – С. 325–329.

6. Москалик Р.Я. Методичні аспекти оцінки лізингових проектів і розрахунку лізингових платежів / Р.Я. Москалик // *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. научн. трудов.* – Донецк: Дон НУ, 2001. – С.409–411. 7. Рошило В.І. Джерела фінансування інвестиційного розвитку: монографія / В.І. Рошило. – Чернівці: Книги XXI, 2006. – 272 с. 8. Городянська Л.В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку та аналізу: монографія / Л.В. Городянська. – К.: КНЕУ, – 2008. – 224 с. 9. Гриньова В.М. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія. / В.М. Гриньова, В.В. Власенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 200 с. 10. Столярчук, Я.М. Глобальні асиметрії економічного розвитку: монографія / Я.М. Столярчук. – К.: КНЕУ, 2009. – 302 с. 11. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Держкомстат України. – К.: Консультант, 2009. – 575 с. 12. Федулова Л. Інноваційний менеджмент в Україні: проблеми та шляхи формування / Л. Федулова // *Економіст.* – 2002. – №2. – С.52–54. 13. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії та практики): Монографія. / О.М. Ковалюк. – Львів: Видав. центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. – 396 с. 14. Крупка М.І., Ільїна К.О. Організаційно-правове забезпечення фінансування інноваційного розвитку економіки України / М.І. Крупка, К.О. Ільїна / *Вісник НУ Львівська політехніка.* – 2008. – №628. – С. 165–173. 15. Турило А.М., Черемісова // *Фінанси України.* – 2005. – №1. – С. 44–48. 16. Ринок фінансового лізингу в Україні // *Цінні папери України.* – №13 (555) 2 квітня 2009 // *Електронний ресурс* : <http://www.securities.org.ua/.../review.php?...555...>

УДК 338.49.001

Л.В. Шостак

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

© Шостак Л.В., 2010

Досліджено зарубіжний досвід інноваційного розвитку економіки та можливостей адаптації його в сучасних умовах господарювання. Визначено основні моделі інноваційного розвитку, які дали найбільший економічний ефект для розвинених країн світу.

Ключові слова: інновації, інноваційна економіка, інноваційна модель, інноваційна інфраструктура.

This article is devoted to the study of foreign experience of innovative economic development opportunities to adapt it to contemporary economy. The basic model of innovation that gave the greatest economic benefit to developed countries is defined.

Keywords: innovation, innovation economy, innovation model, innovation infrastructure.

Постановка проблеми

Стан розвитку провідних країн світу доводить, що основними його чинниками є інноваційні високі технології, нова техніка, нова організація праці і виробництва, нова мотивація підприємницької діяльності. Саме вони забезпечують економічну стійкість мікро- і макросистем, їх конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. У межах інтеграційних процесів для нашої країни постала необхідність формування власної моделі інноваційного розвитку вітчизняної економіки. У цих умовах позитивна й ефективна трансформації українського суспільства можливі лише на основі комплексного використання усіх фундаментальних факторів суспільного прогресу, ключове значення серед яких посідають наука, новітні знання і технології в практичній діяльності усіх суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні засади інноваційного розвитку та питання управління інноваційними процесами висвітлено у роботах таких відомих вчених, як: О. Алімов, А. Гальчинський, В. Гесць, П. Бубенко, Б. Данилишин, М. Кизим, Н. Гончарова, В. Гриньов, В. Семиноженко та ін. Зв'язок інновацій та потенціалу регіонів досліджені в наукових роботах Л. Борщ, А. Власової, А. Гальчинського, В. Верби, Л. Федулової тощо [1–5]. До того ж варто відмітити той факт, що концептуальні засади адаптації світових інноваційних моделей розвитку економіки усе ще не сформовано. Враховуючи це, виникає потреба узагальнення світового досвіду моделі інноваційного розвитку, що і є метою цієї роботи.

Постановка цілей

Мета роботи – узагальнити зарубіжний досвід інноваційного моделювання розвитку економіки та визначення найважливіших критеріїв.